

Türkiye'de Adalete Erişim? OHAL İşlemlerini İnceleme Komisyonuna Dair Bir Değerlendirme

Türkiye İnsan Hakları Davalarına Destek Projesi Raporu

Türkiye'de adalete erişim, özellikle Temmuz 2016'da ilan edilen olağanüstü hal döneminde yaşanan hak ihlalleri açısından büyük zorluklar barındırmakta. OHAL döneminde Anayasa'nın OHAL süreci için öngördüğü istisnai yetkilere dayanan Hükümet, yayınladığı 30'dan fazla kanun hükmünde kararnameyle, sayısız temel hak ve özgürlüğü ciddi ölçüde sınırlayan ve bazı durumlarda bu özgürlükleri hepten ortadan kaldıran bir dizi "atipik" yola başvurdu. Bireysel gerekçe ya da delil gösterilmeden, yüz binden fazla kamu çalışanı toplu olarak işten çıkarıldı ve içlerinde gazete, televizyon, dernek ve vakıfların da olduğu tüzel kişilikler kapatıldı. Bu kararlara karşı uzun süre açık bir itiraz yolunun bulunmaması, bu kişileri bilinmezliğe terk etti. 685 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameyle (KHK), OHAL işlemlerini İnceleme Komisyonunun ("Komisyon") kurulmasının ardından ise OHAL KHK'leri uyarınca görevden alınmış olan on binlerce kişi ve kapatılmış olan çok sayıda kuruluş yargı yoluna gitmeden önce Komisyon'a başvurmak zorunda bırakıldı.

Türkiye İnsan Hakları Davalarına Destek projesi (TLSP), Komisyonun, çalışmaya başlamasının üzerinden bir yıl geçtikten sonra, OHAL kapsamında alınmış olan önlemlere karşı etkili bir itiraz yolu mu olduğu, yoksa mağdurların adalete erişiminde karşılaştıkları başka bir engel mi olduğu temel sorusuna dair bir araştırma yürütmeye başladı. Araştırma sürecinde araştırmacımız ve TLSP ekibi, Komisyon tarafından verilmiş olan 193 kararın gerekçelerinin yanında, ulusal mevzuat, rapor ve istatistikleri inceleyerek ve yine içlerinde avukatlar, başvuru sahipleri ve uzmanların da bulunduğu kişilerle görüşmeler yaparak topladıkları nitel ve nicel verilere dayanarak bir değerlendirme raporu hazırladı. Bu raporda, Komisyonun yapısı ve işleyişi, adalete erişimle ilişkili temel insan hakları konuları göz önünde bulundurularak incelendi. Ayrıca, uluslararası hukukta kabul edilmiş olan etkili başvuru hakkı standartları ışığında Komisyon kararları incelenerek, Komisyonun hem teoride hem de uygulamada etkili bir hukuk yolu olup olmadığına dair değerlendirmeler yapıldı.

Bütün bu veri ve bulgular ışığında, OHAL Komisyonuna dair araştırma özetle şu sonuçları beraberinde getirmiştir: *Ad hoc* bir başvuru yolu olarak kurulan Komisyon, bağımsızlık ve tarafsızlığını temin eden yapısal ve pratik güvencelerden yoksundur ve OHAL tedbirlerinin incelenmesinde adil ve etkili bir hukuki süreci sağlamada yetersiz kalmaktadır. Başvuranlar, haklarında öne sürülen suçlama veya deliller hakkında önceden bilgi sahibi olmadan yasadışı herhangi bir grup veya kuruluşla hiçbir bağlantılarının olmadığını kanıtlamak zorunda bırakılmaktadır. Bu durum, Komisyon önündeki işlemlerin şeffaf olmaması ve başvuru sahiplerinin sürece anlamlı bir şekilde katılımının sağlanmamasıyla daha da vahim bir hal almaktadır. Bir kişinin yasadışı bir örgüt ile var olduğu iddia edilen bağlantısının değerlendirilmesinde, Komisyon, disiplin veya cezai sorumluluğu gerektirebilecek bir icraatın kanıtlanmasını aramaksızın, günlük yaşam uygulamalarını suç sayarak çok düşük bir kanıt eşiği esasına göre karar vermektedir. Raporda detaylarına yer verilen diğer nedenlerin yanı sıra, Komisyon, çoğunlukla kararlarında, istihbarat bilgisine, gizli tanık ifadelerine veya "sosyal çevreler"den elde edildiği belirtilen ancak doğrulanamayan bilgilere dayanmakta ve başvuranlara bu delilleri tartışma imkânı vermemektedir. Bu bağlamda, temel hak arama özgürlüğü ilkelerine aykırı olarak yaptığı incelemeler sonucunda, büyük çoğunluğunu reddettiği, ve daha

birçoğunu da halen karara bağlamadığı başvurular göz önünde bulundurulduğunda, Komisyonun, uluslararası hukukta kabul edilmiş olan etkili başvuru hakkı ilkelerini karşılamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Raporun Türkçe çevirisi kısa bir süre içerisinde yayınlanacaktır. İngilizce metnine [buradan](#) ulaşabilirsiniz.